

DONCSEV TOSO
Sydney–Budapest 1958

Goldschmidt Nátánhoz órát lehetett igazítani: vasárnap mindig pontosan délben érkezett. Épp akkor nyomta meg a liftcsengőt, amikor a Szent István Bazilika harangjai megkondultak. Felesleges volt ugyan csengetnie, mert Marika, a házmesterné már öt perccel a harangzúgás előtt a nyitott liftajtónál strázsált. Jöttét a csengőn kívül a hatalmas havanna illatos füstje is jelezte. Még otthon, Dohány utcai lakásában gyújtott rá, és kényelmesen pőfékelve sétált el a zsinagógától a Parlamentig, és miután a hűgánál megébédelt, újabb szivarral a szájában ugyanazon az úton hazagyalogolt. Keménykalapot, arany zsebóralánccal ékesített mellényes öltönyt, és cügos cipőt viselt. Korpulens természetével úgy nézett ki, mint egy londoni bankár. Legalábbis akkoriban a karikaturisták ilyenek ábrázolták az angol pénzembereket. Goldschmidt úr a hatóságilag megállapított díj több mint harminc-háromszorosát, azaz tíz forintot adott a felvonóhasználatért, vagyis vasárnaponként egymaga a teljes heti bevétellel megegyező összeget nyomott a házmesterné markába, és ezt a nyilvánvaló megalázást olyan kifinomult és laza eleganciával tette, hogy sem Keresztély Gáspár, a kommunista házmester, sem pedig hites felesége nem tiltakozhatott a gavalléros borralvaló ellen, meg különben is rászorultak erre a kiegészítő keresetre.

A házban akkoriban három zsidó család lakott: Práger Gáborné, Goldschmidt úr korán megözvegyült húga lányával, Ágnessel, Révész Géza, a belügyi fűvőszenekear puzónosa hirtelenszöke feleségével és két kiskorú gyermekével, meg Szabó néni, a lakóbizottsági elnök, aki egyes-egyedül, de annál gyakrabban és fennen hangoztatta ateista mivoltát: „Már 1944-től, vagyis amikor beléptem az illegális kommunista pártba, nem hiszek Istenben, és már nem gyakorolom többé a vallásomat, így azóta már nem is vagyok zsidó” – hirdette. Ezt a véleményét rajta kívül senki sem osztotta, de azért vitába sem szállt vele senki. A lakók bizonyos fenntartásokkal hallgatólagosan zsidónak tartották Natália Iszaakovná, Kertész András matematikatanár feleségét is, aki ugyan éneklő hanglejtéssel azt vallotta magáról, hogy ukrán nemzeti-ségű szovjet állampolgár, vagyis magyarán: rohadt

ruszki, de Farkas úr, a házbeli suszter szerint csak egy kikupálódott fájintos fehérnép volt, Fridman, a hírhedt munkácsi zsidó handlé egy szem lánykája. A házban mindenki tudta, ki a zsidó, ki a keresztény és ki a kommunista, de erről általában és kiváltképp nyilvánosan Szabó néni kívül senki sem beszélt. Pontosabban szűk körben Prágerné hozakodott olykor ezzel elő vasárnap délelőttönként, amikor Marikával, a házmesternével kettesben készítették a bátyja szája íze szerinti ebédet. Hanna asszony ilyenkor azt bizonygatta, hogy ő meg a lánya hithű keresztények, még a háború előtt katolizáltak, a férje hirtelen halála után, még a zsidótörvények megszavazása előtt, hogy megtarthassák papír- és írószer-nagykereskedésüket, amelyet az államosításkor aztán elvettek tőlük. Folyton-folyvást azt hajtogatta, hogy tulajdonképpen korábban sem voltak igazából zsidók, hanem csak morvák, vagyis prágai csehek, mármint a férje és az ő felmenői, meg a feleség jogán ő is, hiszen németes nevük is erre utal, a dédapjuk meg már Brünnből települt át Budapestre még az 1700-as évek végén. Goldschmidt Hanna kényszeres készletét érezte arra, hogy az ebédkészítés előtt a délelőtti kávé kavarogatva valamilyen önigazolás gyanánt szabadkozson a házmesterné előtt, akit jó pénzért kért fel a vasárnapi ebéd elkészítésére. Nem szeretett a kóser mérsárszékbe járni húsért, de a bátyja, akitől a pénzt kapta, ragaszkodott ehhez. Egyszer hozott csak baromfit a Hold utcai csarnokból, de Nátán rögtön rájött a turpisságra, mert a vágó jó barátja volt, és mindig emlékezett arra, hogy Hanna mit vásárolt nála.

1956. október 28-án vasárnap délelőtt Révész Géza zubbonyban, khaki lovagló nadrágban, mezítláb és kincstári barna papucsban ácsorgott a gangon, és a körfolyosó korlátjára könyökölve cigarettázott. A jó szándékú szomszédok felhívták a figyelmét arra, hogy ebben az egyenruhában az utcán akár ávosnak is nézhetik, és tévedésből fel is köthetik. Révész Géza elnyomta a csikket, kifújta a füstöt, és civil ruhát öltött. A forradalom után leszerelt, elköltözött hazulról, és elvált petyhüdt testű, egyre terebélyesedő feleségétől.

Natália Iszaakovna mindeközben a megszálló szovjet csapatok vezérkaránál teljesített tolmács-fordítói szolgálatot. A gyakori éjjeli ügyeletek idején összeszúrta a levelet felettesével, Ivan Ivanovics Katajev őrnaggyal, akivel 1958-ban aztán végleg a Volga menti Kazanyba költöztek. Korábbi férje a válás kimondása után újránősült, és haláláig boldogan élt hitvesével, Péteri Aranka gyógypedagógussal.

Práger Ágnes fejét hosszúra nyúlt udvarlás után egy jóra való fiatal ember kötötte be, aki azonban marxista meggyőződése miatt nem nyerte el Goldschmidt Nátán tetszését, és emiatt megszakadt a két testvér közötti korábbi szívbéli kapcsolat, amit Hanna a sok vasárnapi céció és macera miatt nem is bánt annyira. Igazán csak a Keresztély házaspár sajnálta Goldschmidt úr rendszeres vasárnapi látogatásainak elmaradását, hiányzott a havi negyven forint a lift-pénzből.

Szabó néni felnőtt fia még '56 októberének végén Ausztráliába disszidált, két évre rá kivitette magához özvegy édesanyját, akire ezért mozgalmi társa, a kerületi párttitkár ideológiai okokból igencsak nehezelt, de emberességi szempontok figyelembevételével támogatta az egykori kommunista káder kivándor-

lását. Szabó néni rendszeresen levelezett Marikával, a házmesternével, aki a lakógyűléseken időnként felolvasta a hajdani elnök asszony panaszos leveleit. Szabó nénit a rothadó kapitalista paradicsomban is mardosta a honvágy, főképp azt sajnálta, hogy Sydneyben sohasem esik a hó. Amikor 1958-ban a szörnyű pesti havazások idején Marika a vaskos hólapát végére támaszkodva ismét ezt az úrhatnám nyavalygást betűzte ki a sűrű sorokból, jól elkanyarította magát, pedig nem volt szokása, és miszlikbe tépte a levelet. Többé nem bontotta fel a tengerentúlról érkező kék borítékokat, nem válaszolt rájuk, mindet rögvest elégette a kályhában; az utolsót, a fekete keletes gyászjelentést is olvasatlanul dobta a tűzbe. Az Ausztráliából érkező hírek végleg lekerültek a lakógyűlések napirendjéről.

BÍRÓ JÓZSEF

Más'más

(– féligmeddigvisszazártvers... Liptay Katalinnak –)

*pormacskák / sprőd padlószőnyegen
ülünk kopott farmernadrágban
spécimagnetofonod szalagja surrog*

*kézirataim / betűképeim körülöttünk
borozgatás közben hangpróba
megilletődve mondom hosszúversem*

*hallga / szomszédom lépcsőházműsora
óbéogatásától visszhangzik újpest
utánozhatatlan lumpentelepi keserves*

*botcsinálta / vacak rajzolóként
felskiccelem arcodat emlékezetből
gyötrelmes idők füstköd – fátylára*

*pormacskák / szüette fejőszékemen
ülök kopott farmernadrágban
mondom ÁRNYNEKED hosszúversem*

*pislákol / gyertyaláng vénül
látlak éjféli szobafelhómalomban
harminc esztendő sívár – távolából*

Semmire jó

*öregedvén elfelejtettem:
avagy sohasem is tudtam
miként lehet lelket önteni
: odaátra készülő(k)be*